

О.А. Тугай,

докт. техн. наук, професор

ORCID: 0000-0001-6255-3119

Р.О. Троян,

аспірант

ORCID: 0009-0005-7247-4840

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФЕСІЇ
ІНЖЕНЕРА-КОНСУЛЬТАНТА В УКРАЇНІ.
ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ
ФУНКЦІОНАЛУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ.
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВТІЛЕННЯ СТАНДАРТИВ**

Стаття виконана на основі аналізу законодавчих норм та регуляторних актів України, в частині затвердження кваліфікаційних характеристик професії інженера-консультанта [1]. З врахуванням досвіду міжнародних інституцій, шляхом використання міжнародних проформ текстів договорів підряду, що має велике значення для всіх учасників інвестиційної діяльності в будівництві. Акцент в статті вказаний, щодо цілі швидкого розвитку в Україні моделі ринку інжинірингових та консалтингових послуг, інтегрованих до загальнодержавних міжнародних галузевих стандартів.

Оцінка міжнародного досвіду та втілення нової спеціальності інженера-консультанта, реалізовано прийнятими рішеннями, відповідно до Указу Президента «Про деякі заходи щодо створення умов для розвитку та підвищення якості автомобільних доріг» [2]. Наведенні данні в статті, та аналіз дослідження, пропонують використовувати даний міжнародний досвід і в будівництві будівель та інженерних споруд. Цільовим показником, є виявлення можливості втілення міжнародних стандартів, що в свою чергу буде сприятиме ефективній адаптації в Україні кращих світових практик за умови координації та співпраці з експертними міжнародними товариствами. Необхідність корегування прийнятих типових форм договорів затверджених органами центральної виконавчої влади, до відповідних міжнародних стандартів діючих в рамках одного тлумачення і розуміння специфіки.

У дослідженні розкритий повний функціонал використання професії інженера-консультанта, та оптимізації структури спеціальності, відповідно до визначення категорій, в частині їх спрощення, що приводить до більш повного та всебічного моніторингу, якості управління проектами, так і якості контролю будівництва. Рішення прийняті з урахуванням інструментів міжнародних проформ контрактів, прийнятих у всьому світі, сприятиме швидкому переходу на єдину систему спілкування з міжнародними фінансовими донорами та організаціями, котрі в умовах воєнного стану та складної економічної ситуації в Україні, спільно з Урядом України, з акумулювали достатній обсяг ресурсу задля забезпечення фінансування пріоритетних видатків на національну безпеку і оборону, забезпечення роботи критичної інфраструктури. І це більш нагальним дане питання встатє в контексті великого завдання, через розбудову та

відновлення країни в зв'язку з актом агресії зі сторони російської федерації. Тому, актуальним проектом взаємодії, є співпраця з міжнародними організаціями, фінансовими установами та фондами в частині обміну досвідом та напрацюваннями в сфері залучення всесвітніх знань та форм в інвестиційно-будівельній площині.

Ключові слова: *інженер-консультант, міжнародний досвід, міжнародні стандарти, проформа, договір підяду.*

Постановка проблеми. Втілення міжнародного досвіду, використовуюваного в інвестиційній будівельній діяльності за міжнародними нормами та правилами, необхідно за умови інтеграції України в європейські економічні реалії, впровадження єдиних сертифікаційних стандартів, вимог до нових форм проектування та єдиних міжнародних проформ договорів в управлінні інвестиційно-будівельними проектами.

В сучасних умовах гострого дефіциту інвестицій, та зниження ефективності інвестиційної діяльності пов'язаних, як з воєнним станом та фінансово-економічною кризою в країні, необхідна реалізація високоефективних інвестиційних проектів для прискорення економічного зростання та реанімації економіки в умовах відновлення країни [3]. Тому впровадження критеріїв спеціальності інженера-консультанта, до міжнародних правил, буде сприяти залученню нових інвестиційних проектів до країни та прямого зростання економічного впливу в державі.

Відсутність функціоналу запровадження професії інженера-консультанта, за функціоналом до норм та стандартів міжнародного досвіду, наводить до збільшення фінансового навантаження на вартість будівництва, та погіршення якості будівництва в зв'язку з дублюванням функцій службою замовника, технічним наглядом та інженером-консультантом. Не сумлінне виконання забудовниками своїх зобов'язань за застарілими формами договорів підяду, приводить до появи нових об'єктів незавершеного будівництва.

Завдання даної статті, полягає в розкритті розвернутого функціоналу професії інженера-консультанта, як оптимізованого механізму в управлінні проектами, та особисто підкреслюючи якість в управлінні проектами.

Аналіз досліджень і публікацій. Роботи низки науковців, мають вдосконалений підхід в частині правового регулювання будівельно-інвестиційних проектів та розкривають суть різних сторін спеціальності інженера-консультанта, загального аспекту тематики управління в будівництві, а саме:

О.В. Лилов, Т.А. Коляда, Н.О. Гвоздева в своїх роботах розглядають актуальні питання, недосконалості вітчизняного законодавства, відсутність ринку інженерів-консультантів в Україні, та залучення замість них до роботи іноземних інжинірингових компаній [4, 5]. І.В. Сухоставець – дає аналіз правової системи використання права в Україні та можливості адаптації міжнародних правових норм в нашій країні [6].

Абдул Малак та Фарах Эль Масри розкривають ролі інженера-консультанта, за його функціоналом відповідно до проформи – Червоної книги FIDIC [7]. Лукас Клеє – дуже чітко дає розуміння, щодо ризиків і реальної ситуації що істично склалася на просторі законодавчих ініціатив різних країн (особливо країн, що розвиваються) [8]. Чандана Джаялат – показує важливість функцій інженера-консультанта, як незалежного аудитора з адміністрування проекту [19].

Йегер Аксель-Фолькмар та ГоцСебастьян Хоук в розробленому посібнику, який зібрав досвід різних країн, розкривають принципи можливої адаптації проформ контрактів FIDIC, механізми взаємозамінності та злиття різних форм договорів, а також тлумачення загальних умов контрактів і договорів цивільного права в інших країнах [9].

Постановка завдання. Цілю дослідження в статті, може бути демонстрація аналітики законодавчих актів України, з чого витікає не відповідність та неефективність втілення спеціальності інженера-консультанта на сьогодні (щодо умов сучасних вимог всесвітнього ринку інвестиційно-будівельних проектів), розкрити дорожню карту можливостей реалізації на повну міць даної спеціальності, та імплементувати її, як живий організм в економіку країни.

Основна частина. Будівельна галузь це весь простір навколо, який нас оточує: шосе, мости, тунелі, будівлі, аеропорти, вокзали, атомні; теплові та вітрові електростанції, фабрики, заводи, інженерні споруди, лікарні, школи і так далі. Все це побудовано та потребує обслуговування, відображає різноманітний характер будівельної галузі, відображає складність сучасного суспільства в цілому, що призводить до необхідної спеціалізації окремих видів діяльності в будівництві [8].

Одною з перших форм управління проектами в будівництві (те що дісталося нам, як спадок радянських часів), є Служба замовника, котра представляє собою структуру з інженерного складу, менеджерів та веде супровід проекту в рамках структури замовника, як його представництво в державних органах і безпосередньо на самому об'єкті будівництва. Така структура не може бути об'єктивною та незалежною, в зв'язку з її інтегруванням в середині структури Замовника.

Динаміка розвитку. Сучасні тенденції в будівництві, розвиток інтеграційних міжнародних проектів, кредитні, грантові та донорські програми, все це наблизило наше суспільство до необхідності залучення Європейських практик. Світовий банк, Банк реконструкції та розвитку, та інші міжнародні фінансові організації, при інвестуванні в будівельні проекти, завжди вимагають участі інженера-консультанта в контрактах за міжнародними проформами (FIDIC), які прийняті за однаковими правилами для всіх учасників будівельного процесу [4].

Першим із напрямків за цим вектором, стало будівництво, реконструкція та капітальний ремонт автомобільних доріг. Для забезпечення постійного незалежного аудиту (оцінки) технічного стану автомобільних доріг, та якості дорожніх робіт можуть залучатися кваліфіковані інженери-консультанти у сфері дорожнього будівництва, акредитовані у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Інженер-консультант є ключовою фігурою при реалізації проектів у міжнародній практиці договірних відносин у будівництві. Відповідно до статті 6 Закону України «Про автомобільні дороги», збереження та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування мають для держави пріоритетне значення. З метою активізації інвестиційної діяльності, підвищення якості та ефективності дорожнього будівництва під час будівництва та реконструкції автомобільних доріг можуть застосовуватися принципи та умови контрактів Міжнародної федерації інженерів-консультантів (FIDIC) у порядку, що затверджується Кабінетом Міністрів України [10].

Відповідно до статті 6 Закону України «Про автомобільні дороги» для забезпечення постійного незалежного аудиту (оцінки) технічного стану

автомобільних доріг та якості дорожніх робіт можуть залучатися кваліфіковані інженери-консультанти у сфері дорожнього будівництва, акредитовані у порядку встановленому Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року №1065 затверджено вимоги щодо проведення контролю якості робіт з нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг загального користування, що передбачають залучення інженера-консультанта, основним завданням якого є забезпечення якісного виконання підрядником дорожніх робіт [11].

До Державного класифікатора професій включено нову професію «інженер-консультант (будівництво)». Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи») визначено кваліфікаційні характеристики цієї професії. Прийнято зміни до Глави 10 «Утримання служби замовника» ДСТУ Б. Д.1.1-1:2013 «Правила визначення вартості будівництва», якими передбачено можливість включення коштів (як правило, в розмірі до 3%) на надання послуг інженера-консультанта у разі його залучення [12].

Указом Президента України "Про деякі заходи щодо створення умов для розвитку та підвищення якості автомобільних доріг", ще більш стало можливим закріплення права використання принципів та умов контрактів Міжнародної федерації інженерів-консультантів (FIDIC) [2].

Ще одним прогресивним кроком у напрямку впровадження контрактів FIDIC, стало підписання 21 березня 2017 року Меморандуму про співпрацю між Адміністрацією морських портів України, що стало ще одним кроком у напрямку впровадження контрактів FIDIC, між Міністерством інфраструктури України та Асоціацією інженерів-консультантів України для підвищення якості днопоглиблювальної та інженерної документації відповідно до вимог Міжнародної федерації інженерів-консультантів (FIDIC). Це саме і доводить, що робота Адміністрації морських портів України за стандартами FIDIC, зокрема, з використанням положень Блакитної книги (Blue book, форма контракту для днопоглиблювальних і меліоративних робіт) і Червоної книги (Red book, форма контракту для будівельних та інженерних робіт) зробить більш простими і прозорими тендерні закупівлі Адміністрації морських портів України також створить чіткі правила роботи в Україні для міжнародних днопоглиблювальних та інженерних компаній [5].

Існуючий стан законодавчої неефективності. В серпні місяці 2017 року, в Україні була офіційно введена професія інженер-консультант (будівництво), яка повинна була виконати вимоги міжнародно товариства, саме на базі міжнародного права, та визнаних міжнародних типових форм договорів (зокрема, контрактів FIDIC) [1].

Далі, інжинірингова спільнота країни чекала від акцептування спеціальності інженера-консультанта, забезпечення професійного статусу професії, за умови використання проформ контрактів FIDIC; бажала впровадження міжнародних стандартів та прозорих процедур закупівлі робіт та послуг, управління системою якості, на всіх етапах життєвого циклу об'єкту будівництва, але «корегована» законодавча ініціатива певних груп, не дала цим мріям втілитись. З початку запровадження принципів міжнародного співробітництва, і десь до періоду виходу першої редакції Постанови Кабінету Міністрів України №1065 «Про затвердження вимог щодо проведення контролю якості робіт з нового будівництва,

реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування» [11], вся законодавча ініціатива, ще мало під собою розуміння добродійного прориву, але далі кожен наступний регуляторний акт, зменшував початкове розуміння принципу міжнародного підходу, щодо впровадження професії інженера-консультанта, та приводив до не потрібної бюрократизації спеціальності шляхом додаткових регуляторних актів як то: накази, постанови, зміни до постанов та інше.

Тобто, на законодавчому полі потреба внесення змін до законодавчих актів України, починаючи з 2017 року, є абсолютно штучною. Це стосується на сам перед, вимушеної сертифікації інженерів-консультантів за категоріями, обов'язкового навчання в саморегульованих організаціях, (котрі насправді в Україні представлені як громадські організації, а не саморегульовані) [15, 16].

У той час, запровадження типових проформ контрактів FIDIC, було буквально прописано в першій редакції Постанови Кабінету Міністрів України №1065 «Про затвердження вимог щодо проведення контролю якості робіт з нового будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування» [11].

Тепер розглянемо саме ті штучні регуляторні акти, мова про які йшла вище:

- Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства № 192 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 64 "Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи" [1].

- Наказ Мінрегіону № 197 "Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи» [12].

- Інженер-консультант виконує свої обов'язки, згідно з Кваліфікаційними характеристиками (Зміна № 11 до Випуску 64 «Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи»), затвердженими наказом № 192 Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08.08.2017 (зі змінами, внесеними наказом від 29.12.2017 № 350) у рамках нормативів для базової професії «інженер-консультант» (будівництво) [12].

- Постанова Кабінету Міністрів №972 [13].

Відповідно до вищезазначених та прийнятих на законодавчому рівні регуляторних актів, проаналізувавши внесені зміни, ми бачимо пряме порушення принципів добросовісності та прозорості, в частині залучення, як окремих спеціалістів так і компаній до виконання робіт на ринку інжинірингових та консалтингових послуг. Саме ці регуляторні акти та зміни до Законодавства України, створюють перешкоди для просування співпраці з міжнародними організаціями, фінансовими установами та донорами в частині великого завдання, щодо розбудови та відновлення країни.

А саме: на вимогу змін Постанови Кабінету Міністрів України № 972, де прописана пряма норма-«вказівка», щодо: інженер-консультант та/або суб'єкт господарювання, що має у своєму складі таких фахівців, котрі повинні відповідати кваліфікаційним вимогам до професії «інженер-консультант (будівництво)» та можуть виконувати роботи (послуги), визначені кваліфікаційними вимогами, установленними кваліфікаційними характеристиками професій працівників або відповідним професійним стандартом, для таких кваліфікаційних категорій [13]. Дані зміни, «спотворюють» саму ідею міжнародного співробітництва, в частині

наступних не конкурентних дій, як то, кваліфікаційні вимоги, щодо відповідності критеріям та категоріям спеціалістів, котрі не визначенні жодним міжнародним законодавством, які даною постановою нав'язані, як обов'язкові, та порушують принцип доступності та об'єктивності.

В міжнародній практиці залучення інженера-консультанта – по факту фізичної особи із кваліфікаційним сертифікатом не може бути, через те що такої практики не існує. На міжнародних контрактах FIDIC залучаються тільки інженери-консультанти FIDIC – юридичні особи з повним складом фахівців.

Спеціалісти котрі закінчили вищі навчальні заклади за відповідною освітою, мають досвід та портфоліо напрацьованих проектів, вимушені проходити додаткові курси навчання та підвищення кваліфікацій в саморегульвних організаціях у сфері архітектурної діяльності [15, 16]. В законодавчих регуляторних актах України прописано, що саморегульвні організації, це – неприбуткові добровільні об'єднання фізичних та юридичних осіб за відповідним напрямом підприємницької чи професійної діяльності, які в установленому порядку набули відповідного статусу, закріпленому в неконкурентному правочині, внесених змін до Закону України «Про архітектурну діяльність» [14]; та затвердженого порядку делегування повноважень саморегульвним організаціям у сфері архітектурної діяльності, наказом Мінрегіону №282 [15], через внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України №554 [16].

В контексті міжнародної практики, та відповідно до вимог за контрактом FIDIC, особа, призначена замовником в якості інженера-консультанта, яка сумлінно виконує обов'язки, передбачені контрактом, та відповідає кваліфікації інженера-консультанта за наступними критеріями: відповідність освіти, досвід та кількість успішно реалізованих проектів, а також за формами пройденого навчання за освітніми модулями до проформ контрактів – (FIDIC). Така особа, має право на виконання робіт з надання послуг за спеціальністю інженера-консультанта на міжнародних контрактах FIDIC, де залучаються тільки інженери-консультанти FIDIC – юридичні особи з повним складом фахівців.

На вимогу замовника, також залучається штат співробітників компанії, (яка теж має бути афілійованою за напрямками навчання по модулям), яка складається з кваліфікованих інженерів та інших професіоналів, що володіють достатньою компетенцією для виконання обов'язків в рамках надання послуг з інжинірингової діяльності [6].

Вимоги міжнародних стандартів. Значну частину функцій контролю в будівництві та фінансах на умовах контракту за міжнародними проформами FIDIC, замовник доручає виконати інженеру-консультанту. Де, саме інженер-консультант самостійно видає акти приймання робіт на підставі підготовлених та наданих йому підрядником звітів про хід виконання робіт. Після чого надає Замовнику підтверджуючий платіжний сертифікат, на частину або повну суму оплати, де Замовник не несе затрати ресурсні та по часу, на виконання робіт з надзору та нагляду за інвестиційно-будівельним проектом. Замовник повинен прийняти роботи лише після того, як інженером-консультантом виданий акт приймання робіт. Відповідно до укладеного контракту за відповідними проформи, яка визначається за кольором кожної книги, саме замовник несе відповідальність перед Підрядником за дії чи бездіяльність останнього. Інженер-консультант не є стороною контракту на підряд, а є стороною, яка несе відповідальність у межах

окремої консультативної угоди, та отримує винагороду за виконання своїх завдань [6].

Оперативність прийняття кваліфікованого і оперативного рішення, вирішення поточних технічних питань, та аварійних ситуацій на будівельному майданчику, з прийняттям на себе всієї відповідальності, можливо тільки за умови залучення інженера-консультанта високого професійного рівня. Це вимагає певного володіння предметом і кваліфікацією, до котрих відносяться технічний контроль за виконанням робіт, який включає розподіл та перерозподіл обсягів робіт за виконавцями, контроль якості та строків виконання робіт, верифікацію актів виконаних робіт, перевірка вимог підрядників, щодо подовження строків робіт, збільшення вартості та інше. До команди інженера-консультанта може бути віднесено проведення на об'єкті контролю з технічного нагляду, з залученням спеціаліста відповідної акредитації, що вирішило би проблему в частині розподілу повноважень між інженером технічного нагляду та інженером-консультантом [4].

Таким чином становиться зрозуміло, що не ефективно утримувати Службу замовника, якщо це не профільна будівельна компанія, або бюджетна організація. Витрати коштів не є доцільними, особливо під час не типового та разового будівництва. Тем більш, що перелік тільки базових функціональних напрямків, як то: проведення попередніх техніко-економічних обґрунтувань і досліджень, експертиза розділів проекту, контроль і розробка програм фінансування будівництва, організація тендерів та розробка проектної документації, проведення конкурсів і торгів, укладання договорів підряду, координація діяльності всіх учасників будівництва, а також здійснення технічного нагляду за будівництвом об'єкта архітектури та консультації економічного, фінансового або іншого характеру, вже передбачає роботу повноцінного штату висококваліфікованих працівників.

Управління контрактами в будівництві, визначаються процесом «управління невизначеністю». Тобто, не зважаючи на те що в контракті буде визначено обсяг робіт, висока ступінь складності проекту, все це складає великий обсяг невизначеності на шляху до реалізації кінцевого результату. Крім того виникає аспект «морального ризику», через те що підрядник володіє кращими технічними та управлінськими навичками ніж Замовник. В цієї ситуації Замовник наражається на ризики та має йти на компроміс щодо до бажаного результату. З іншого боку, великі державні закупівлі будівельних проектів часто супроводжується політичною безвідповідальністю з боку Замовника, головним чином у разі виникнення проблем є списання витрат. Ніхто не хоче нести відповідальність за перевищення витрат і затримки [8].

Щоб уникнути відповідальності, Замовники іноді перекладають ризики негативних наслідків погано підготовлених проектів на підрядників. Такі «односторонні договори», фактично негативно впливають на безперебійну реалізацію проектів і, як наслідок вважаються невігідними. З соціально-економічної точки зору це призводить до розчарування і марної трати ресурсів у короткостроковій перспективі, та приводе до більш коштовних будівельних робіт і завдає шкоди місцевій економіці в довгостроковій перспективі. Корупція є ще однією «моральною небезпекою», яка є набагато серйознішою та може спричинити збитки будівельній галузі в цілому. Ще один принцип, це «бери або лишай», де часто сильніша сторона Замовника, в лиці держави або корпорації диктує свої умови, тому видається доцільним застосувати принципи захисту

слабшої сторони (підрядник) у таких проєктах будівництва. Іншим принципом, є «регулюючий закон», який зазвичай не захищає тих, хто несправедливий, хто зловживає своїми повноваженнями і, як і у випадку з державними Замовниками, запрошує підрядників для реалізації проєктів де ризики спекулятивно перекладаються на підрядників і технічне завдання та конкретний договір виявляються складною пасткою. Іншою проблемою, здається, є той факт, що міжнародні контрактні форми часто зустрічаються «імпортовані» до країн, що розвиваються. Природно, вони менш знайомі місцевим Замовникам, як у юридичних термінах, так і в робочих процедурах. Роботодавці як у приватному, так і в державному секторах не приділяють достатньої уваги нерівномірній асиметрії знань, при укладанні угоди з контрагентом, а також щодо необхідності управління цим ризиком за допомогою контрактних засобів і шляхом найму інженера-консультанта, як адміністратора контракту, або менеджера проєкту. Роботодавці прагнуть виявляти надмірний оптимізм і зосереджуються на встановленні факту договірної ціни, без чіткого розуміння важливості встановлення чітких правил, щодо управління змінами, незалежно від джерела змін, такі як претензії, зміни проєкту, суперечки, додаткова робота тощо. Додайте до цього той факт, що будівельна галузь у країнах, що розвиваються (досі на перших етапах модернізації), ще не сформувала базу знань або не підготувала значної кількості інженерів-консультантів за контрактами, знайомих із міжнародною практикою укладання контрактів і закупівель, а також місцевими особливостями, та культури ведення бізнесу. Тобто, посада «розпорядника контрактів» є ключовою. Інженер-консультант, найнятий Замовником за договором про професійне обслуговування займається координацією, моніторингом, наглядом за дотриманням стандартів, засвідчує виконану роботу, випробування, приймання, бере участь у варіації, ціноутворенні та тайм-менеджменті, оцінюванню претензій, тлумачення контрактів та уникнення суперечок. Інженер-консультант, має допомогти завершити успішний проєкт чесно та відповідально, за умовами контракту, при досягненні необхідного стандарту в узгоджений час і за узгодженою ціною [8].

Підсумовуючи даний розділ, можна зробити висновок, що класифікація різних ролей, які очікуються від інженера-консультанта, діючого як адміністратор будівельного контракту, має на меті сприяти, на користь Замовника у прийнятті рішення про те, як найкраще розподілити контрактні адміністративні ролі серед суб'єктів, які вишикувались, щоб сприяти процесу контролю за етапом будівництва [7].

Відповідність норм цивільного законодавства. Необхідність введення форм контрактів FIDIC, продиктовано прийняттям програми у квітні 2024 року, де Україна та Європейський інвестиційний банк підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у державному та приватному секторах економіки України. Окремо приділена особлива увага інвестиціям в логістику та енергетичний сектор, щодо підвищення його безпеки, підвищення рівня цивільного захисту та інфраструктури охорони здоров'я. Першочерговим у відновленні, також є розбудова електростанцій, що сприятиме енергетичної безпеки в Україні. Дві найважливіших програми «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» та «Програма відновлення України», передбачають вчасну реконструкцію постраждалої в наслідок збройної агресії соціальної інфраструктури місцевих громад в Україні, включаючи заклади освіти та охорони

здоров'я. На сьогодні втілення проформ FIDIC, мають під собою важливу реалізацію, через підписані меморандуми, між Асоціацією інженерів-консультантів України (АКУ), та такими структурами як: Міністерство інфраструктури України, Укравтодор, Міністерство інфраструктури України, Асоціація морських портів України, Укрзалізниця, Рахункова палата України, Укравтодор - Державне підприємство "Дорцентр", Державне підприємство «ДерждорНДІ», Одеська обласна державна адміністрація, Закарпатська обласна державна адміністрація, Житомирська обласна державна адміністрація, Укрдорв'язок, Київський національний університет будівництва і архітектури, Конфедерація будівельників України, Академія будівництва України, Будівельна палата України, Всеукраїнська спілка виробників будматеріалів, Професійна асоціація екологів України, Національна асоціація дорожників України.

Далі розглянемо, програми залучення міжнародних компаній до виконання робіт з надання послуги інженера-консультанта, та які нормативно правові акти в Україні, дають можливість втілення аналогічного контракту за проформою FIDIC.

Так у березні 2021 року, урядом внесено зміни до Загальних умов укладення та виконання договорів підядру в капітальному будівництві, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 №668 [17], де передбачено, що під час укладання договорів підядру сторони мають право використовувати міжнародні форми договорів, звичаї та рекомендації міжнародних та вітчизняних організацій відповідно до законодавства України, а замовник має право залучати до управління проектом, організаційного і консультаційного супроводження комплексу робіт, пов'язаних із створенням об'єкта будівництва, виконання інших функцій, визначених договором про надання інженерно-консультаційних послуг, інженера-консультанта із зазначенням у договорі підядру його повноважень та зобов'язання підрядника щодо надання інженеру-консультанту доступу до будівельного майданчика [6]. З метою удосконалення договірних відносин у будівництві Міністерством розвитку громад та територій України у квітні 2020 року затверджено примірну форму договорів про здійснення технічного нагляду та про надання інженерно-консультаційних послуг у будівництві [20]. Основними обов'язками замовника є прийняття виконаних підрядником робіт, оплата коштів, за виконанні підрядником роботи (ст. 882 ЦК України, ст. 318 ГК України) та здійснення технічного нагляду за відповідністю якості [18].

Також Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову № 972 (щодо проектування, нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг загального користування). Постановою передбачено, що замовник має право залучати інженера-консультанта за договором про надання дорожніх консультаційних послуг. У разі залучення замовником інженера-консультанта, закупівлі дорожніх консультаційних послуг проводяться відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [13].

Належить сказати, що на відміну від контракту FIDIC за договором підядру на капітальне будівництво в частині приймання та оплати виконаних робіт, саме Замовник приймає остаточне рішення, а інженер-консультант виступає в якості агента Замовника [6].

І вже остаточно, Українським законодавством створено можливості під час укладання договорів підядру використовувати міжнародні проформи договорів, завдяки Указу Президента України № 529/2019 Кабінету Міністрів України доручено встановити обов'язок для замовників будівництва, реконструкції та

ремонту автомобільних доріг залучати на конкурсних засадах незалежного інженера-консультанта у сфері дорожнього будівництва (FIDIC) на етапах закупівель, виконання робіт, гарантійного обслуговування [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті проведеного аналізу, ми можемо сказати що в Україні на законодавчому рівні запроваджена європейська модель контролю якості дорожніх робіт, яка передбачає кваліфікацію інженера-консультанта за його функціоналом, що дозволяє ефективно управляти проектом за рахунок скорочення процедур розроблення проектної документації та внесення змін до неї, стимулює підрядні організації виконувати умови контракту у встановлені терміни.

Стосовно впровадження міжнародних проформ в будівництві будівель та споруд за контрактами FIDIC в світі, прийнятими до виконання замовниками, підрядниками, міжнародними фінансовими організаціями та інженерами-консультантами, є практика застосування основних та особливих умов контракту, котрі є персональними для кожної країни, відповідно до специфіки законодавства. Головна ідея полягає в поєднанні двох практик, практики юридичної та практики інженера будівельника, де юристи повинні визнати свою практику корисною, тому що вона робить рішення передбачуваними та корисними. Закон в свою чергу гарантує виконання сторонами всіх умов контракту та не може суперечити якості та термінам виконання будівництва. Тобто ми спостерігаємо практику юристів загального права де вони використовують підхід визначення основних і фундаментальних умов контракту і юристами цивільного права, які навпаки покладаються на цивільні кодекси свої країн [9].

Тому сторони повинні уважно враховувати обмеження делегованих повноважень, шляхом перехресних посилань на інші частини умов контракту, де представник Замовника, інженер-консультант, просто діє від імені Замовника і не може використовувати на будь-який розсуд, або незалежність у виконанні своїх функцій. Таким чином, роль представника інженера-консультанта, в основному полягає в сприянні та нагляді, з повноваженнями давати рекомендації з технічних, комерційних і договірних питань, залежно від причини призначення [19].

Всі державні будівельні норми, стандарти, нормативно-правові акти, якими було закріплено основні принципи будівництва, котрі були закріплені в типових контрактах затверджених центральним органами виконавчої влади України, є недостатніми і проблем залишають чимало, а саме: відсутність чіткого і довгострокового планування будівництва інфраструктури, завищені витрати бюджетних коштів, відхилення від графіків будівництва об'єктів. Все, це негативно впливає на розвиток будівельної сфери і на економіку держави в цілому. Тому саме міжнародні проформи за контрактами FIDIC в Україні, вирішують ці питання, що приведе до розвитку ринку інжинирингових послуг в Україні і залученню відповідних спеціалістів до реалізації міжнародних контрактів [5].

В зв'язку з обов'язковим використанням контрактів FIDIC в проектах за підтримкою міжнародних фінансових установ, таких як Світовий Банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк та інші, важливим аспектом була необхідність перекладу всіх проформ контрактів українською мовою, з повною ідентичністю до умов оригіналу, та адаптацією до Цивільного права України. Ця важлива робота для нашої держави, була виконана завдяки Асоціації інженерів-консультантів України – повноважному представнику

FIDIC в Україні. Саме це знімає питання, щодо навчання нових спеціалістів за вже адаптованою формою проформи до українського цивільного права, та їх акредитування, як сертифікованих інженерів-консультантів, завдяки навчанню в Асоціації інженерів-консультантів України – повноважному представнику FIDIC в Україні.

Список літератури:

1. Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 64 "Будівельні, монтажні та ремонтно-будівельні роботи": Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 08.08.2017 № 192. URL: <https://nancbud.com.ua/wp-content/uploads/2018/12/3.Nakaz-No192.pdf>
2. Про деякі заходи щодо створення умов для розвитку та підвищення якості автомобільних доріг: Указ Президента України від 19.07.2019 № 529/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/529/2019#Text>
3. Гойко А.Ф., Сорокіна Л.В. Недосконалість науково-методичного забезпечення оцінки ефективності інвестицій. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2006. Вип. 52 (1). С. 238–239.
4. Лилов О.В. Новітні підходи до модернізації процесів організації будівництва. *Молодий вчений*. 2015. № 9 (24). Частина 1. С. 24–27.
5. Коляда Т.А., Гвоздева Н.О. Застосування контрактів FIDIC в Україні: стан, проблеми, перспективи. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 671–673.
6. Сухоставець І.В. Правове регулювання забезпечення контролю якості будівництва за договорами підряду: міжнародні норми та українські реалії. *Форум права*. 2020. № 64 (5). С. 24–35.
http://forumprava.pp.ua/files/024-035-2020-5-FP-Sukhostavets_5.pdf
7. Mohamed-Asem U. Abdul-Malak, Farah El Masri. Understanding the engineer's role in administering the construction contract. URL: https://www.researchgate.net/publication/327200182_understanding_the_engineer's_role_in_administering_the_construction_contract
8. Lukas Klee. *International Construction Contract Law 2nd Edition*. Wiley-Blackwell, 2018. 821 p.
9. Jaeger Axel-Volkmar, Götz-Sebastian Hök. *FIDIC-A Guide for Practitioners*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2010. 443 p.
10. Про автомобільні дороги: Закон України від 08.09.2005 № 2862-IV. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 1887-IX. Ст. 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text>
11. Про затвердження єдиних вимог щодо проектування, нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг загального користування: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2016-%D0%BF#Text>
12. Про внесення змін до кваліфікаційної характеристики професії "Інженер-консультант (будівництво)": Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 29.12.2017 № 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0350858-17#Text>
13. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1065: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 972.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-28-s150921>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва: Закон України від 17.10.2019 № 199-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 2518-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-IX#Text>

15. Про затвердження порядку делегування повноважень саморегульним організаціям у сфері архітектурної діяльності: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 13.10.2014 № 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1369-14#Text>

16. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 р. № 554: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2021 № 651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-2021-%D0%BF#Text>

17. Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 № 668. Офіційний вісник України. 2005. № 31. Том 2. Ст. 1867.

18. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687–XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 31. Ст. 246.

19. Chandana Jayalath. Demystifying the Role of Engineer under FIDIC Forms. URL: <http://www.cmguide.org/archives/2806> 12

20. Про затвердження примірних форм договорів про здійснення технічного нагляду та про надання інженерно-консультаційних послуг у будівництві: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 13.04.2020 № 89. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN060850>.

References:

1. On Amendments to the Directory of Qualification Characteristics of Employee Professions Issue 64 'Construction, Installation and Repair Construction Works': Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services dated 08.08.2017 No. 192. URL: <https://nancbud.com.ua/wp-content/uploads/2018/12/3.Nakaz-No192.pdf>

2. On Some Measures to Create Conditions for the Development and Improvement of the Quality of Highways: Decree of the President of Ukraine dated 19.07.2019 No. 529/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/529/2019#Text>

3. Hoiko, A.F., Sorokina, L.V. (2006). Imperfection of Scientific and Methodological Support for Investment Efficiency Evaluation. *Ways to Improve the Efficiency of Construction*. 52 (1), 238–239.

4. Lylov, O.V. (2015). The latest approaches to the modernization of construction processes. *Molodyi vchenyi*, 9(24), 1, 24–27.

5. Koliada, T.A., Hvozdeva, N.O. (2018). The Application of FIDIC Contracts in Ukraine: State, Problems, Prospects. *Molodyi vchenyi*, 2(54), 671–673.

6. Sukhostavets, I.V. (2020). Legal Regulation of Ensuring Construction Quality Control under Contract Agreements: International Standards and Ukrainian Realities. *Forum prava*, 64(5), 24–35. URL: http://forumprava.pp.ua/files/024-035-2020-5-FP-Sukhostavets_5.pdf

7. Mohamed-Asem U. Abdul-Malak, Farah El Masri. Understanding the Engineer's Role in Administering the Construction Contract.

https://www.researchgate.net/publication/327200182_understanding_the_engineer's_role_in_administering_the_construction_contract

8. Klee, L. (2018). *International Construction Contract Law* 2nd Edition. Wiley-Blackwell, 821 p.

9. Jaeger, A.-V., & Hök, G.-S. (2010). *FIDIC-A Guide for Practitioners*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 443 p.

10. On Highways: Law of Ukraine dated 08.09.2005 No. 2862-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2023, № 1887-IX, St. 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text>

11. On Approval of Uniform Requirements for the Design, New Construction, Reconstruction and Overhaul of Public Roads: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.12.2016 No. 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2016-п#Text>

12. On Amendments to the Qualification Characteristic of the Profession 'Consulting Engineer (Construction)': Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services dated 29.12.2017 No. 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0350858-17#Text>

13. On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28 December 2016 No. 1065: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15.09.2021 No. 972. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-dopostanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-28-s150921>

14. On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of the Procedure for Providing Administrative Services in the Field of Construction and the Creation of a Unified State Electronic System in the Field of Construction: Law of Ukraine dated 17.10.2019 No. 199-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2022, № 2518-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-IX#Text>

15. On Approval of the Procedure for Delegating Powers to Self-Regulatory Organizations in the Field of Architectural Activity: Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services dated 13.10.2014 No. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1369-14#Text>

16. On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23 May 2011 No. 554: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23.07.2021 No. 651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-2021-п#Text>

17. On Approval of the General Conditions for Concluding and Executing Contracts in Capital Construction: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.08.2005 No. 668. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 2005, № 31, St. 1867.

18. On Architectural Activity: Law of Ukraine dated 20.05.1999 No. 687-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1999, № 31, St. 246.

19. Chandana Jayalath. *Demystifying the Role of Engineer under FIDIC Forms*. URL: <http://www.cmguide.org/archives/2806>

20. Approval of standard contract forms for technical supervision and provision of engineering and consulting services in construction: order of the Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine dated 13.04.2020 No. 89. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN060850>.

O. Tugay, R. Troian

Research of the deployment of the consulting engineer profession in Ukraine. Public requirements for the profession responsibilities. International practice of implementing standards

The article is based on the analysis of legal requirements and regulations of Ukraine as for the approval of qualification features of the consulting engineer profession [1]. Given the expertise of international institutions acquired through international forms of sub-contract agreements, which greatly impacts all participants of the investment in construction, the article highlights the objectives of a rapid development in Ukraine of the engineering and consulting service market model integrated in the generally recognized international industrial standards.

The international practice and deployment of the new consulting engineer profession is assessed in compliance with the decision made under the Decree of the President of Ukraine "On Certain Measures to Create Condition for the Development and Improvement of Motorway Quality" [2]. The data brought to the article and the analysis of the research suggest using the international practice in construction of both regular structures and engineering works. The target indicator implies an opportunity to apply international standards that, in their turn, will contribute to a better adaptation of the best global practices in Ukraine, provided that there are coordination and cooperation established with international communities. The necessity to adjust the established standard form of agreement approved by the central executive authorities to the relevant international standards in effect as for unified interpretation and understanding of distinguishing features.

The research unfolds a complete set of responsibilities required for the consulting engineer profession and streamlining of the profession structure in pursuance of categories in terms of their simplification, leading to a more comprehensive monitoring, high quality project management, and construction quality assurance. Decisions made on the basis of international forms of agreements accepted worldwide will promote a quick transfer to the unified system involving communication with international financial aid providers and organizations that, amidst the wartime and complicated economic position in Ukraine, have accumulated sufficient resource along with Ukraine's government to ensure that immediate expenditures for national security and defence, critical infrastructure maintenance are made. This issue becomes increasingly focal within the meaning of the greater task through the development and recovery of the country after the aggression waged by the Russian Federation. Therefore, the essential interaction project provides for cooperation with international organizations, financial institutions and foundations as for sharing expertise and developments in attracting global knowledge and forms of investment and construction.

Keywords: consulting engineer, international practice, international standards, form, sub-contract agreement.